

transparant

EDITORIAAL

Naar waar zal de wind ons voeren...

Begin oktober werd het eerste Nederlandstalige boek over de Belgische bevrijdingstheoloog José Comblin gelanceerd: 'Profeten zwijgen niet'. Comblin betekende ontzettend veel voor de kerkopbouw en de vorming van de basiskerk in Latijns-Amerika. Nu

een periode van een bepaalde manier van 'kerk-zijn' ten einde loopt en we niet weten wat de toekomst brengt, kan zijn visie ons inspireren. Het huidige katholieke 'kerksysteem' mag dan in crisis verkeren, de uitdaging blijft om met evangelische geestkracht bevrijdend om te gaan met de 'brandende kwesties van deze tijd'. Door de lagen van de (kerk)geschiedenis, graaft José Comblin naar de evangelische kern in de 'tradities van Jezus'. Daar is het hem om te doen. We kunnen ons immers niet meer verschuilen in overtuigingen van het verleden die niet langer functioneren. Comblin kijkt in de toekomst en schetst er een aantal inspirerende lijnen voor. Zo ziet hij de geschiedenis niet als een rechte lijn van vooruitgang waarbij iedere generatie voortbouwt op de verworvenheden van de vorige in functie van het te bereiken einddoel. Iedere generatie moet haar eigen prioritaire thema's vastleggen. Telkens moet er weer nagedacht worden over een mogelijk project voor de huidige generatie om de 'beweging met het oog op de nodige veranderingen' op gang te houden. In een wereld in verandering is het ook nodig de projecten en hun prioriteitenlijst te wijzigen.

Welke invloed heeft onze huidige paus op het wijzigen van de projecten en hun prioriteitenlijst? Volgens analisten zijn er meerdere

tekenen dat er een nieuwe wind waait door de katholieke Kerk. Paus Franciscus communiceert op een andere wijze en houdt er ook een andere stijl op na. Verder poneerde aartsbisschop Pietro Parolin, de nieuwe staatssecretaris van het Vaticaan, in een gesprek met het Venezolaanse dagblad El Universal, dat het celibaat geen dogma van de Kerk is en dat er daarom over kan worden gediscussieerd. De aartsbisschop verdedigde in het gesprek de merites van de eeuwenoude traditie. Hij liet weliswaar ook verstaan dat de katholieke Kerk de problemen met de moderniteit onder ogen moet zien. Als voorbeeld noemde hij daarbij het tekort aan priesterroepingen. Verder zei paus Franciscus in een open brief aan Eugenio Scalfari, de oprichter van het Italiaanse dagblad *La Repubblica*, dat atheïsten niet noodzakelijk naar de hel gaan. De paus stelde een kroonraad van acht kardinalen aan die hem zal adviseren. Naast een interne audit van het bestuursapparaat, laat hij de Vaticaanse bank doorlichten door een Amerikaans consultancybedrijf. Er waait dus wel degelijk een nieuwe wind in de Kerk. De persoonlijkheid van paus Franciscus maakt wereldwijd een grote indruk door zijn keuze om dicht bij de armen te leven vanuit de inspiratie van Christus en het Evangelie. Zijn onbevangen stijl en zijn charisma maken deel uit van de boodschap die hij brengt: verstaanbaar en vrijmoedig zijn. Hij is duidelijk zichzelf en gaat de weg die hij voor zichzelf heeft uitgestippeld. Hij brengt zijn boodschap in alle eenvoud, met bijzondere aandacht voor de armen. Maar zal de nieuwe wind ook werkelijk inhoudelijk iets in beweging brengen? Wellicht kan de paus niet meteen alle thema's aanraken. De klassieke hete hangijzers komen voor hem op de tweede plaats. Anderzijds zal hij ook strategisch te werk moeten gaan.

In het machtsinstituut van de Kerk zal het niet eenvoudig zijn om nieuwe wegen te vinden.

Wachten op de vonk

Wat kunnen we anders dan sprokkelen, brandhout vergaren, terwijl wij wachten op de vonk?

Wat zouden wij anders dan stug doorgaan met de ongelijke strijd voor gerechtigheid voor vrede en voor de heilheid van de schepping, terwijl wij wachten op de begeesting van voldoende mensen die de ongelijke strijd te boven komen?

Wanneer komt de vonk?

Dat hebben we maar af te wachten.

Intussen moeten we er wel voor zorgen dat het sprokkelhout niet verspreid blijft liggen.

We moeten het zorgvuldig opstapelen en droog houden.

We moeten verbindingen leggen met wat anderen proberen, ons innemen en solidariseren.

En als we een kleine vonk bespeuren, iets van begeesting zien gloeien, dan niet wild maar voorzichtig blazen, zodat het vuur wordt aangewakkerd en voor lange tijd blijft branden.

Ed de la Torre

Toch zal de druk om uitspraken te doen rond ethische kwesties als euthanasie en abortus, rond het homohuwelijk, het celibaat en de rol van vrouwen in de Kerk wel toenemen. Laat ik nog maar eens benadrukken dat, niettegenstaande vooruitgang op sociaal en politiek vlak in verschillende delen van de wereld, de rooms-katholieke Kerk nog steeds de vrouwen weghoudt van kerkelijke verantwoordelijkheden en van een gelijke participatie in leerstellige kwesties. Ivone Gebara, feministische theologe, schrijft in 'Profeten zwijgen niet' dat steeds meer vrouwen niet langer een mannelijke autoriteit verdragen, ze willen niet meer onderworpen zijn aan de patriarchale orde. We kunnen geen vrouwen van het verleden meer zijn. 'Want de bewuste en leidinggevende vrouwen aanvaarden niet langer de rol van louter reproductanten van een eeuwenoud gesloten systeem gelieerd aan kerkelijke formaliteit. Steeds meer vrouwen nemen afstand van de Kerk, hoewel velen de leegte aanvoelen die daardoor ontstaat. Door een verlies van

een deel van de vrouwen als 'onderdanige kudde' en als reproductanten van het systeem, komt de Kerk in een neerwaartse spiraal terecht, vooral bij de nieuwe generaties.' Reflectie over de rol van de vrouw moet mogelijk zijn. De pastoraal in de parochies wordt immers vooral gedragen door vrouwen. De nieuwe wind zou pas goed te voelen zijn als bijvoorbeeld vrouwen tot diaken kunnen worden gewijd. Maar als er een nieuwe wind waait, dan komen de zeilen stilaan bol te staan en vaart het schip langzaam maar zeker naar nieuwe horizons. Zolang er maar mensen zijn die blijven verlangen naar de nieuwe wereld, die blijven geloven in het visioen. Soms komt de Geest die van Jezus is uitgegaan hen zomaar aanwaaien...

Ondertussen blijven we brandhout sprokkelen...

Josian Caproens, voorzitter

IPB - NIEUWS

Toen de Duitse bezettingsmacht na de capitulatie in mei 1940 greep trachtte te krijgen op heel de Nederlandse samenleving, werden verordeningen uitgevaardigd die onder meer ook tot doel hadden het diaconale werk van de Hervormde Kerk onder nationaalsocialistisch regiem te brengen. De machthebbers gingen er blijkbaar van uit dat het in de diaconie niet om een "godsdienstige", maar om een "gewoon menselijke" aangelegenheid ging waarin de eigenheid van christelijk geloof en Kerk niet in het geding was. De Synode der Nederlandsche Hervormde Kerk ging in het verweer en kreeg zelfs gelijk door het volgende te stellen: "Wie de diaconie aantast, belemmert de Kerk in de uitoefening van een haar door Christus opgedragen taak. Dit belemmeren tast de eredienst aan."

Hoe zouden onze parochies, hoe zouden wij reageren mocht de overheid ons verbieden nog diaconaal bezig te zijn?

Diaconaal bewogen

Diaconie is een van de pijlers van de christelijke gemeenschap. Al van bij het begin van de gesprekken over de reorganisatie van de territoriale pastoraal heeft het IPB aandacht gevraagd voor de diaconie. Zowel door de schaalvergroting als door de maatschappelijke tendensen van professionalisering dreigt deze uit het blikveld te verdwijnen. Tijdens het Forum van 5 oktober 2013 richtten we daarom uitdrukkelijk de aandacht op deze opdracht van elke christen. Er werden vier thematische gespreksgroepen gevormd. Diaconie in de territoriale pastoraal kwam aan bod in een reflectie over de plaats van diaconie in de territoriale reorganisatie en in een groep die sprak over hoe diaconie groeit van onderuit. Twee andere gespreksgroepen dachten na over aspecten van diaconale organisaties. De ene groep had het over vrijwillige en professionele medewerkers, de andere over de christelijke inspiratie in solidariteitsorganisaties anno 2013.

Diaconie is de hartenklop van de gemeenschap

Filip Carpentier, nationale pastor KAJ en zelf diaken, en Pieter Vandecasteele, coördinator van het Netwerk voor Rechtvaardigheid en Vrede, verwezen in hun korte inleiding naar de encyclieken *Deus Caritas est* (2012) en *Populorum Progressio* (1967). In de encycliek over de vooruitgang van de volkeren eindigt paus Paulus VI met een oproep aan zeer verschillende groepen van mensen. Daardoor maakt hij concreter wat de bijdrage kan zijn van zowel het kerkelijke als politieke beleid als van de pers en van alle mensen van goede wil. Met het IPB willen we dit beraad ook vertalen in oproepen aan betrokken instanties en groepen. Daarover meer in een volgend nummer van *Transparant*.

Het wezen van de Kerk drukt zich uit in een drievoudige opdracht: verkondiging van het Woord van God (*kerugma-marturia*), viering van de sacramenten (*leiturgia*) en het dienstwerk van de liefde (*diakonia*). Het zijn opgaven die elkaar wederzijds veronderstellen en die niet van elkaar los te maken zijn. De dienst van de liefde is voor de Kerk niet een soort welzijnswerk dat men ook aan anderen zou kunnen overlaten, maar hoort tot haar wezen en is een onmisbare uitdrukking van haar wezen.

(Deus Caritas est 25)

Diaconie in de territoriale pastoraal

Is het wel echt zo dat de diaconie in onze plaatselijke gemeenschappen afneemt? Heel veel gebeurt ongezien of ongeweten. Wat van onderuit komt, is meestal veel minder gestructureerd en daardoor ook kwetsbaarder. Nogal wat initiatieven worden door enkele mensen genomen en zijn tijdelijk. Wanneer de leidende figuren ermee stoppen, dooft het project uit. Maar intussen is er misschien door anderen al iets nieuws gestart.

De typische kerkelijke diaconie is plaatsgebonden. Dat geeft haar herkenbaarheid en maakt haar vindbaar. In de reorganisatie, die dikwijls met een schaalvergroting gepaard gaat, zal een nieuwe plaatselijkheid uitgewerkt moeten worden. We zullen moeten inzetten op contactpersonen en die bijvoorbeeld ook vermelden op de eigen bladzijde van het parochieblad.

De inspiratie voor het project 'Diaconie op de kaart' in het bisdom Brugge werd gehaald in Nederland. In de protestantse gemeenten is diaconie lokaal meer uitgewerkt en gestructureerd. Het project wil parochies helpen om wat er aan diaconie is, zichtbaar te maken in hun gemeenschappen. Maar tegelijk is het bedoeld om op het spoor te komen van mensen die uit de boot vallen. Dat is een belangrijke oefening voor elke christelijke gemeenschap. Soms gaat het over bepaalde groepen, soms zijn het individuen. Wie helpt ons kijken? Op sommige plaatsen zijn er afspraken met het OCMW. Wie daar niet kan geholpen worden, mag doorverwezen worden naar de parochie.

De zorg voor de medemens kan zich ook uitdrukken in financiële ondersteuning. In Vlaanderen is er echter in de voorbije jaren een zeker wantrouwen gegroeid naar de grote solidariteitsacties. Mensen geven liever aan wie ze zelf kennen en weten graag wat er met hun geld gebeurt. In parochies worden die lokale acties soms mee gedragen door in de zondagsvieringen een collecte te organiseren. Toch blijft het een uitdaging om ook in vertrouwen te geven aan mensen die verderaf staan. En geldelijke steun kan een concrete inzet niet vervangen. Anders lijkt het alsof we onze diaconale opdracht afkopen.

Diaconie en eucharistie zijn onlosmakelijk verbonden. Maar diaconie is ook verbonden met missionair engagement. Ze mag geen praktijk zijn die zich enkel richt op eigen mensen. Vaak is de inzet ingebed in een groter geheel op gemeentelijk vlak of ingebed in een organisatie die een bepaald probleem professioneel aanpakt. Daar zit een risico in, namelijk dat mensen zich onbevoegd verklaren en de parochie dan enkel nog een doorverwijsfunctie heeft.

Het begon met kerstkaarten schrijven aan gevangenen. Toen kwam de vraag of we misschien wilden zingen in de kerstviering in de gevangenis. Maar dat viel zo goed mee dat we gevraagd werden om regelmatig te komen zingen in de zondagsviering. En ondertussen zijn er ook enkelen van ons die op bezoek gaan in de gevangenis.

Het is belangrijk om in parochies ruimte te scheppen opdat wat van onderuit aan diaconie groeit, erkenning kan krijgen. Soms kan een klein initiatief dat voor een bepaalde gelegenheid genomen wordt, verder uitgroeien tot een meer permanent engagement.

Diaconale bewegingen

In heel wat bewegingen werken professionele krachten en vrijwilligers nauw samen. Voor beide groepen is het belangrijk dat de bron van hun engagement kan benoemd worden. Organisaties zijn op zoek naar woorden om over hun christelijke inspiratie te spreken. Vrijmoedig spreken over Jezus Christus als diepste motivatie en tegelijk open zijn voor de heel andere levensbeschouwing en motivatie van de ander is in de praktijk niet eenvoudig. Het vraagt vorming en er moet ook expliciet tijd voor gemaakt worden. Want Vlamingen zijn traditioneel zeer sterk in het doen. We vergaderen om plannen te maken en concrete afspraken.

Er is nood aan goede communicatie tussen de grotere solidariteitsorganisaties en de lokale gemeenschappen. Hoe komen de vragen en ervaringen van de plaatselijke werkgroepen of afdelingen ter sprake op supralokaal niveau? Wie brengt de inspiratie onder woorden? Wie zorgt voor vorming?

Waar moet je kietelen opdat er iets in de Kerk zou bewegen? We zitten soms vast in grote structuren. We hebben geen boodschap aan een nog grotere 'doe-last'. Kerk zou plaats van inspiratie en verbinding kunnen zijn zodat mensen diaconaal bewogen worden. Nu is er gevaar dat geloof en inzet in de privésfeer blijven en dus overgelaten worden aan het persoonlijk initiatief.

Wat staat ons te doen? En hoe pakken we het aan? De confrontatie met de nood van de ander kan het uitgangspunt zijn. Maar ook de evangelische inspiratie kan het vertrekpunt zijn om tot de actie over te gaan. Beide invalshoeken zijn goed maar wel onderscheiden. Ze vullen elkaar aan en laten ruimte voor verscheidenheid. Net zoals kleinschalige lokale initiatieven en grotere gestructureerde verbanden. De vormgeving van ons diaconaal engagement zal wel altijd in beweging blijven omdat ze inspeelt op de veranderende samenleving en de tekenen van de tijd probeert te lezen.

Carine Devogelaere

Bij de hertekening van de territoriale pastoraal in de grotere steden wordt gekeken naar plaatsen van samenkomst op zondag. Kerkgangers worden samengebracht in nieuwe vierende gemeenschappen. Maar voor de inplanting ervan stelt men zich niet de vraag: waar zijn in deze stad de armen? In welke wijken is de nood aan de bevrijdende evangelische boodschap het grootst? Verplicht onze diaconale beweging ons niet om bij voorkeur daar samen Kerk te vormen en God aanwezig te brengen?

(geïnspireerd door Antoon Arens op de studiedag Parochie... waarheen? Leuven, 10 oktober 2013)

Lastig maar tegelijk ook uniek en spannend

Bert Slechten is sinds 1 september 2013 halftijds projectmedewerker voor het IPB. Hij is 29 en een geboren en getogen Leuenaar met Limburgse roots. Hij studeerde geschiedenis en de bijhorende lerarenopleiding aan de KU Leuven. Naast zijn opdracht voor het IPB werkt hij op de Faculteit Theologie van de KU Leuven halftijds mee aan een onderzoek naar de katholieke identiteit van scholen.

Bert, hoe kwam je erbij om te solliciteren als medewerker voor het project 'Levende geloofsgemeenschappen'?

In de vacature werd ik vooral getroffen door de combinatie van de uitdagende en intrigerende inhoudelijke opdracht enerzijds, en het naar mijn mening zo bijzonder grote nut ervan anderzijds.

Ik ben er echt van overtuigd dat het christelijke geloofsverhaal een boodschap in zich draagt die relevant blijft voor mensen vandaag en die dus gehoord mag worden. Als kind van mijn tijd, begrijp ik echter ook zeer goed dat heel wat mensen hier uit zichzelf geen nood aan hebben. Toch ontsnapt geen enkele mens aan de grote levensvragen. Welnu, bij uitstek dan, zouden nog veel meer mensen in het katholieke geloof een steun kunnen vinden, een leidraad bij hun eigen persoonlijke zoektocht naar fundamentele zingeving. Een vitale geloofs-gemeenschap is van kapitaal belang bij die zoektocht.

Het project wil net die gemeenschappen zichtbaar maken, zodat mensen een houvast weten te vinden in hun buurt of wat verder weg. Dan durven ze het misschien aan om opnieuw van start te gaan en met twee of drie in de naam van Jezus samen te komen en dankend te vieren.

Wat betekent geloven voor jou concreet?

Concreet? Een houding waarmee ik in het leven sta. Ik ervaar het eigenlijk niet als iets waarvoor ik bewust kies, of ooit gekozen zou hebben. Het is meer iets dat me overkomt. Althans, zo voel ik het aan. Een openheid voor wat ons als mensen overstijgt. De grote levensvragen, maar ook de schoonheid van soms hele grote en vaak hele kleine zaken.

Tegelijk is het meer dan een openheid, eigenlijk eerder een 'geïntrigeerd zijn' voor wat ons als mensen overstijgt en een drang om hier steeds meer inzichten rond te verwerven. Je begeeft je in een zoektocht naar antwoorden die nooit pasklaar zullen zijn. Die paradox maakt geloven natuurlijk bijzonder lastig maar tegelijk ook zo uniek en spannend.

Zelf vind ik het vanzelfsprekend dat ik hiervoor bij het katholieke geloofsverhaal te rade ga. Het is het geloof van mijn voorouders, generaties lang overgeleverd. Daar gaat een enorme kracht van uit, vind ik. Tegelijk ben ik ook geïntrigeerd door de geloofsvisie van andere religies. Ik sta ervoor open maar weet er nog te weinig over.

Hoe zien mensen van jouw generatie de toekomst van de Kerk? Waar droom je van?

Idealiter als een beweging, wars van machtsdenken die vooral uitblinkt in een optimistische nederigheid en dienstbaarheid. Geloven betekent voor mij immers ook 'zich kleiner weten dan wat ons overstijgt, en wat we stameland God noemen'. We moeten dus zeker niet te hoog van de toren blazen, en zeker nooit de pretentie hebben om als enigen te weten 'wat God zou willen'. De Kerk zie ik als een beweging die best een grote interne diversiteit mag kennen, waar men zijn eigen weg

in mag zoeken, maar waar toch ook een sterk onderling gevoel van verbondenheid leeft rond de figuur van Jezus Christus.

Eigenlijk droom ik ervan dat het katholieke geloof zijn oubollig imago in het Westen zou kunnen afschudden. Het is naar mijn mening immers de hoofdreden waarom heel wat mensen er zich niet meer in kunnen vinden. De klassieke traditionele katholieke beelden, roepen vaak allerlei gevoelens van beklemming en, -vergeef me het neologisme-, "seutigheid" op bij mensen. Ik beken dat dit gevoel ook mij niet vreemd is. Maar ik vind het bijzonder jammer dat men hier vaak niet voorbij kan of wil kijken. Want ik kan me moeilijk inbeelden wat je fundamenteel tegen de boodschap van het katholieke geloof kan hebben.

Het IPB-project wil de vitale geloofsgemeenschappen in Vlaanderen zichtbaar maken. Hoe begin je aan zo'n uitdaging?

Vooreerst door het uitgebreide netwerk van het IPB zelf aan te spreken. De organisatie is immers verankerd in de hele Vlaamse Kerk en het katholieke middenveld, met tal van organisaties die vandaag op een eigen manier invulling geven aan hun gelovige inspiratie. Hen beluisteren, vormt zondermeer het startpunt van de hele onderneming. We zullen hen ook vragen om in hun netwerk op zoek te gaan naar geloofsgemeenschappen die een sterke levenskracht uitstralen. Om vitaliteit op het spoor te komen, zullen we dat begrip natuurlijk moeten definiëren. Gaandeweg hopen we hiervoor criteria op te stellen en voorwaarden te omschrijven. Want wanneer spreek je van een levende gemeenschap? Gelukkig krijg ik begeleiding van een stuurgroep van deskundigen die het project opvolgen en mee richting geven.

Heb je bij die 2 halftijdse opdrachten ook nog tijd voor hobby's?

Sinds jaren zing ik in het koor Organum in Heverlee en ik ben samen met enkele andere enthousiastelingen geëngageerd in de pluswerking 'JoWay' van de federaties Heverlee en Leuven. Ik ben ook betrokken bij het Don Bosco-speelplein van Oud-Heverlee en bij de salesiaanse jeugddienst.

Ik vind het zalig om van de natuur te genieten. Dat ik opgroeide aan de rand van het bos, heeft er zeker mee te maken. Maar er alleen maar in mogen wandelen of lopen, is me toch wat te weinig. Daarom heb ik een opleiding gevolgd in het snoeien en kappen van bomen. Het inzicht dat natuurbeheer, en dus ook het vellen van bomen, soms een natuurgebied ten goede kan komen, is voor mij een eyeopener geweest. Daarenboven heb ik ook wel iets met hout. En als je dat fantastische materiaal op een duurzame manier kan oogsten, dan ben je goed bezig vind ik. Dan ga je met respect om met de schepping.

Interview Carine Devogelaere